

A 2016/2017. tanévi
Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny
második forduló

FIZIKA

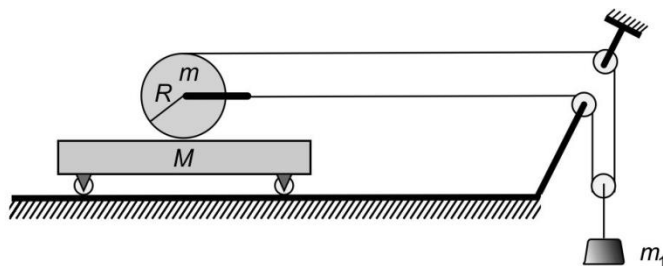
II. KATEGÓRIA

FELADATOK

1. feladat. $M = 2$ kg tömegű, $L = 1,2$ m hosszú, könnyen gördülő kiskocsi közepére $m = 7,5$ kg tömegű, $R = 0,2$ m sugarú tömör korongot helyeztünk az ábra szerint. A korong és a kocsi közötti súrlódás együtthatója $\mu = 0,4$. A korong peremére csévéltek vékony fonál két álló és egy mozgó csigán van átvetve, a másik vége az ábrán látható módon könnyű kengyellel a korong tengelyéhez csatlakozik. A mozgó csigán $m_1 = 5$ kg tömegű nehezék függ. A kezdetben nyugvó rendszert magára hagyjuk. (A csigák tömege elhanyagolható.)

a) Mennyi idő múlva ér a kocsi végére a korong?

b) Oldjuk meg a feladatot úgy is, ha a korongot ugyanakkora tömegű és sugarú vékonyfalú csőre cseréljük ($\Theta = mR^2$)!

2. feladat. Egy lezárt üvegedényben, melynek térfogata 1 liter, a hőmérséklet hosszabb ideje 90°C . Ekkor 50 ml folyadék állapotú víz van benne. Az üvegedényre csatlakoztatott légnyomásmérő 160 kPa-t mutat.

a) Mekkora tömegű víz van ekkor folyadékállapotban az üvegben?

b) Az üvegben a hőmérsékletet lassan 125°C -ra növeljük. Most mekkora tömegű víz van folyadékállapotban az edényben?

c) Mennyit mutat ekkor a nyomásmérő?

d) Ezután az edény nyakán lévő szelepet megnyitjuk. Adjunk becslést arra, hogy mennyi víz fog elforni az üvegből!

A külső nyomás 101,3 kPa, a víz fajhője 100°C -on 4220 J/(kg°C), 125°C -on 4260 J/(kg°C), a további szükséges adatokat a Függvénytáblázatban találhatjuk meg. Az üveg hőkapacitásától és hőtágulásától eltekinthetünk. A számolás során alkalmazzunk ésszerű kerekítéseket!

3. feladat. Egy vékony optikai gyűjtőlencse mindkét oldala azonos R görbületi sugarú, a lencse anyagának törésmutatója n . Ha a lencsétől 1 méterre helyezünk el egy tárgyat, akkor a keletkező valódi kép mérete a tárgy negyedrésze lesz. Ha ugyanezzel a lencsével a leképezést nem levegőben, hanem vízben végezzük el, akkor az 1 méterre lévő tárgyról a lencse négyszeres nagyítású valódi képet állít elő. (A víz abszolút törésmutatója $4/3$ értékűnek, a levegőé 1-nek tekinthető.)

a) Mekkora a lencse anyagának n törésmutatója és mekkora az R görbületi sugar?

Ezután párhuzamos fénynyalábokkal olyan vizsgálatokat végzünk, hogy a lencse egyik oldalán víz, a másik oldalán pedig levegő van.

b) Mekkora a lencse levegőbeli és vízbéli fókusz távolsága, ha az optikai tengellyel párhuzamos fénynyaláb rendre vízből, illetve levegőből érkezik?

Végezetül megvizsgáljuk a lencse képalkotását úgy is, hogy a lencse egyik oldalán víz, a másik oldalán pedig levegő van, miközben megtartjuk az 1 méteres tárgytávolságot.

c) Szerkesszük meg a képet először úgy, amikor a (tetszőleges magasságú) tárgy vízben van, majd úgy is, amikor a tárgy levegőben van, és a kép vízben keletkezik!

d) Mekkora a kép tárgyhoz viszonyított mérete levegőben és vízben, ha a tárgy rendre vízben, illetve levegőben van?

Útmutatás: 1. Lencsék levegőbeli leképezési törvényét a következő összefüggés segítségével általánosíthatjuk:

$$\frac{n_1}{t} + \frac{n_2}{k} = \frac{n - n_1}{R_1} + \frac{n - n_2}{R_2},$$

ahol t a tárgytávolság az n_1 törésmutatójú közegben, k a képtávolság az n_2 törésmutatójú közegben, illetve n a lencse anyagának törésmutatója, továbbá R_1 és R_2 a lencse két oldalának görbületi sugara. Az összefüggésben szereplő R_1 és R_2 görbületi sugarak előjeles mennyiségek, melyek domború lencsék esetében pozitívak, ha a lencse anyagának abszolút törésmutatója nagyobb, mint a vele érintkező közegeké.

2. A feladatbeli leképezéseket létrehozó fénysugarak a szokásos tárgyalásnak megfelelően az optikai tengely irányától csak kismértékben eltérő, úgynevezett paraxiális sugarak.